

УДК 711.551

Д. П. Остапюк

*аспірантка кафедри АПЦБіС**Київський національний університет будівництва і архітектури***ГЕНЕРАЛЬНИЙ ПЛАН РОЗВИТКУ МІСТА КИЄВА 1936 РОКУ**

Анотація: у статті розглянуто особливості формування генерального плану міста Києва після перенесення столиці УРСР з Харкова до Києва у 1936 році.

Ключові слова: генеральний план, урядова будівля, урядовий квартал.

Стан проблеми. 18 січня 1934 р. на пленумі ЦК КП(б)У другий секретар Павло Постишев повідомив, що ЦК ВКП(б) та Й. Сталін пропонують перенести столицю з Харкова до Києва. Переїзд був обумовлений необхідністю наближення уряду України, центрального партійного й радянського апаратів до найважливіших сільськогосподарських районів, розташованих на Правобережжі, а також для подальшого і швидкого розвитку національно-культурного будівництва. Саме тому 24 червня 1934 р. у Київ переїхали вищі державні й партійні установи УСРР – ЦК КП(б)У, РНК УСРР та ВУЦВК. Дана стаття була присвячена 80-ти річчю перенесення столиці України з Харкова до Києва, а також наведено основні особливості формування нового генерального плану міста та урядового кварталу.

Актуальність. На сучасному етапі розвитку міста Києва актуальною є проблема формування нового генерального плану через його неспинний розвиток міста та шалений приріст населення. Ці обставини формують нове завдання перед архітекторами, яке вони в змозі вирішити лише дослідивши досвід минулих поколінь.

Мета статті. Дана стаття розглядає архітектурно-планувальні особливості генерального плану Києва 1936 року та нових урядових будівель – Будинок Ради Народних Комісарів УРСР та Будинок Верховної Ради УРСР.

Основна частина. Розробка нового генерального плану міста ще кілька десятиліть тому вважалася подією винятковою у світовій містобудівній практиці, справою державного масштабу. Авторитет генеральних планів, традиційні уявлення про їх важливість прийшли з ХІХ століття. В той час генплани служили десятиліттями і навіть століттями.

Генеральні плани Києва (до 1936 року) були лише схемами планування міста — де було окреслено напрямки трасування магістральної вулично – дорожньої мережі з прив'язкою до історично сформованого рельєфу та гідрографії [1].

У 1934 р. Київ став столицею Радянської України. На той час населення міста досягло 650 тисяч жителів і питання про його планомірну реконструкцію та подальший розвиток стали особливо актуальними. В 1936–1938 рр. було розроблено та затверджено перший створений у радянський час генеральний план Києва.

Проектування нового генерального плану велося під керівництвом П.П. Хаустова. Головна містобудівна ідея територіального розвитку Києва полягала в тому, що вперше передбачався розвиток міста на обох берегах Дніпра, а також у південно – східному та західному радіальних напрямках. До того ж територія міста набувала більш компактної форми. Місто членувалося на функціонально – планувальні райони. На головних магістралях передбачалося першочергове будівництво багатоповерхових жилих будинків, які мали поліпшити архітектурне обличчя міста [2].

За роки радянської влади змінився соціальний склад населення міста, зросла кількість робітників, збільшилася кількість інтелігенції та учнів вищих і середніх учбових закладів. У генеральному плані реконструкції Києва, складеному в 1936 р., було враховано політичне значення міста як столиці республіки, а також перспективи подальшого розвитку промислового, житлового і комунального будівництва, що вимагало значного розширення міської території.

Перепланування мережі вулиць Києва мало забезпечити зручний зв'язок між окремими його районами й організувати рух міського транспорту для розвантаження центру міста. Такі завдання найдоцільніше розв'язувати шляхом створення радіально – кільцевої системи вулиць. Проектом передбачалося розширити та випрямити старі вулиці в історичній частині міста [3].

Значна увага в генеральному плані приділялася озелененню міста і зокрема схилів Дніпра, реконструкції всіх існуючих парків і зовнішнього зеленого кільця міста. У плані реконструкції міста дуже цінною була пропозиція влаштувати на Трухановому острові гідропарк для відпочинку міського населення та Ботанічного саду ім. Гришка.

Створення урядового кварталу столиці УСРР було головною містобудівною проблемою середини та кінця 1930-х рр. При виборі місця для проектування центральної площі були сформовані наступні вимоги: площу необхідно розмістити поблизу головних міських магістралей і в той же час вона не повинна бути транзитною; площа повинна мати зв'язок із залізничним і річковим вокзалами; площа повинна домінувати над містом з перспективою розвитку ансамблю до Дніпра [4].

Архітекторами було розроблено шість проектних пропозицій щодо створення центральної Урядової площі в різних районах міста (рис. 1 та рис. 2).

Рис. 1 Проект урядового кварталу. Арх. Д. Чечулін. 1934-1936 рр.

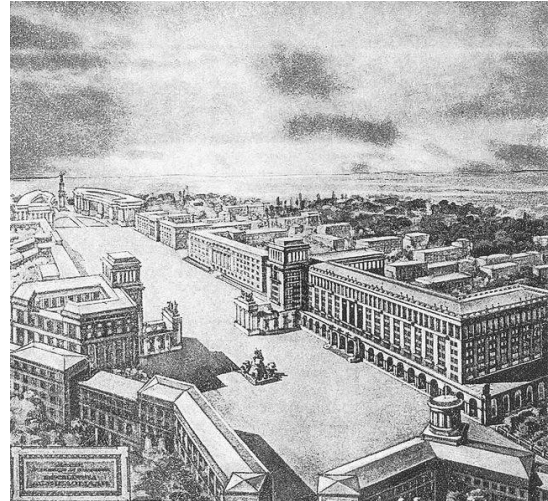

Рис. 2 Проект урядового кварталу, загальний вигляд. Арх. Й. Лангбард.

У проведеному в чотири етапи конкурсі (1934–1936 рр.) на проект Урядового центру на місці Михайлівського собору взяли участь найвидатніші архітектори країни: брати Весніни, І. Фомін, К. Алабян, Г. Гольц, В. Заболотний, А. Тацій, П. Альошин, Я. Штейнберг. Майже у всіх пропозиціях площа проектувалася перпендикулярно до Дніпра з розкриттям ансамблю до річки та пристроєм системи сходів і пандусів по схилу. Більшість архітекторів трактували площу як своєрідні пропілеї, які закінчувалися біля бровки баштоподібними об'ємами (І. Фомін, П. Альошин, Я. Штейнберг) з величезним монументом В. Леніна між ними.

Професор Кричевський запропонував будувати урядові будівлі уздовж вулиці Короленка (нинішня вул. Володимирська), по території Михайлівського монастиря з виходом в Пролетарський сад і на Печерськ.

Проект Каракіса був єдиним (з чотирьох конкурсних, що передбачали реконструкцію цієї площі), де Михайлівський Золотоверхий собор зберігався. Згідно проекту, крила колонад були віднесені від Михайлівського собору праворуч [5].

11 жовтня 1934 р. голова конкурсу оголосив, що перша премія не присуджується нікому, другу ж присудили професорові Штейнбергу, який запропонував створити урядову площу у вигляді двох величезних будов ЦК партії та Раднаркому з величезним пам'ятником Леніну між ними.

19 листопада того ж року оголошено новий конкурс. Згідно з завданням, конкурс передбачав можливість використання території Софійського собору, площі Героїв Перекопу (нинішня Богдана Хмельницького), Михайлівської площі, садиб Трьохсвятительської церкви та Михайлівського Золотоверхого собору. Але і цей конкурс не в усьому задовольнив замовників. Черговий

конкурс завершився тим, що перевагу віддали ленінградському архітекторові Йосипу Лангбарду. Він запропонував побудувати дві симетричні будівлі ЦК КП(б)У (на місці Трьохсвятительської церкви) та Раднаркому (на території Михайлівського монастиря). Між ними за проектом мав стояти стометровий пам'ятник Леніну, від якого до Дніпра спускалися широкі сходи (на місці фунікулера). Замість Софійської площі та пам'ятника Богдану Хмельницькому (переносився на інше місце) була запроектована величезна площа для парадів і демонстрацій.

З усього ансамблю Урядової площі до війни було зведено лише будинок ЦК КП(б)У (нині у будівлі розміщено Міністерство закордонних справ України) на місці Трьохсвятительської церкви та її дзвіниці [6].

В Києві було зведено громадські споруди республіканського значення – будинки Ради Міністрів та Верховної Ради.

Будинок Ради Народних Комісарів УРСР став першим об'єктом нового республіканського адміністративного центру на Липках. Проект будівлі розроблений архітекторами І.О. Фоміним і П.В. Абросімовим (рис. 3)

Рис. 3 Будинок Ради

*Народних Комісарів УРСР.
Арх. І. О. Фоміним і
П. В. Абросімов. 1935 р.*

*Рис. 4 Будинок Верховної Ради УРСР.
Арх. В. Риков, В. Заболотний. 1936-1939 рр.*

У лютому 1936 р. було оголошено конкурс на найкращий проект будівлі Верховної Ради УСРР, до якого були залучені провідні фахівці, відомі в Україні архітектори: В. Риков, В. Заболотний, С. Григор'єв і Я. Штейнберг. Журі зупинило свій вибір на проекті, запропонованому Володимиром Гнатовичем Заболотним.

Будинок українського парламенту споруджувався протягом 1936–1939 рр. і на початку літа 1939 р. був прийнятий державною комісією з оцінкою «відмінно» (рис. 4).

Значні роботи з реконструкції Києва перетворили його в одне з найкрасивіших міст Європи.

Перенесення столиці з Харкова до Києва істотно відбилося на темпах зростання та загальних планах реконструкції великого індустріального центру України, в якому значно зросли темпи розвитку промислового, житлового і комунального будівництва.

Список літератури

1. Демин Н.М. Генеральный план города — важнейший информационный ресурс в системе принятия стратегических решений. — К.: Будівельник, 2013. — С. 16.
2. Кілессо С.К. Київ архітектурний. — К.: Будівельник, 1987. — С. 19.
3. Шулькевич М.М., Дмитренко Т.Д. Киев: Архитектурно-исторический очерк-6-е изд. перераб. и доп. — К: Булівельник, 1982 — С. 51.
4. Киев: Энциклопедический справочник/ Под редакцией Кудрицкого
1. А.В. — К: Главная редакция Украинской Советской Энциклопедии, 1982. — С. 98.
5. Грицай М. О. Нариси історії архітектури української РСР. Т.2. Радянський період — К.: Державне видавництво літератури з будівництва і архітектури УРСР, 1966. — С. 86
6. Мойсеєнко В.А. Будинок Ради Народних Комісарів УРСР, 1936–38 // Звід пам'яток історії та культури України: Енцикл. вид.: У 28 т. / Ред кол.: В. А. Смолій (голова) та ін. — К.: Голов. ред. Зводу пам'яток історії та культури при вид-ві «Українська Енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1999. — Кн. 1. — Ч. 1. — Київ. — А — Л. — С. 336.

Аннотация

В статье рассматриваются особенности формирования генерального плана города Киева после переноса столицы УССР из Харькова в Киев в 1936 году.

Ключевые слова: генеральный план, правительственное здание, правительственный квартал.

Annotation

The article encompasses features of the master plan formation of Kyiv after moving the capital of USSR from Kharkov to Kyiv in 1936 year.

Key words: master plan, government building, government block.